

Abstrakt

Moderní společnost je založena na úctě k jedinci a zároveň s tím si vytvořila institut soudnictví, v jehož rámci by strany měly v zájmu zachování sociální soudržnosti řešit své spory prostřednictvím systému uplatňování práv. Úkolem soudnictví je tedy být nestranným arbitrem, což je bezpodmínečnou podmínkou pro akceptaci autoritativnosti tohoto orgánu, resp. pro funkčnost i smysl tohoto institutu v rámci společenské smlouvy. Pouze nezaujatý soudce je jedinou zárukou zachování zásady *nemo iudex in causa sua*.

Evropská úmluva ukládá státům – členům Rady Evropy vytvořit takové právní podmínky, které každému zaručují právo na projednání jeho záležitosti spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění vznesenému proti němu. Ústavní řád ČR zaručuje každému právo na spravedlivý soudní proces vedený v souladu se zákonem před nezávislým a nestranným soudcem. Ústavní záruky zákonného spravedlivého řízení před nestranným soudcem se doplňují právními normami podústavního práva. Přitom právě požadavek nestrannosti soudců chrání důvěru, kterou by měly soudy v demokratické společnosti vzbuzovat, jak u veřejnosti, tak u účastníků řízení.

Nestrannost soudce je subjektivní kategorií, která vyjadřuje vnitřní psychický vztah soudce ke konkrétní věci, a to v širším smyslu. Zahrnuje nejen vztah k předmětu řízení, ale i k účastníkům řízení, případně jejich právním zástupcům. Nestrannost je tedy stav soudcovy duše a myslí, o kterém je schopen informovat výhradně soudce sám. Objektivně přezkoumat subjektivní vztah soudce k věci prakticky nelze. ESLP vytvořil doktrínu, podle níž je nestrannost nutno testovat zejména v rovině objektivní. Za objektivní však nelze považovat to, jak vnější pozorovatel či účastník řízení subjektivně vnímá postoj soudce, ale to, zda reálně existují okolnosti, které by mohly objektivně vést k pochybnostem o zaujatosti soudce. Přitom nesmíme zaměňovat příčinu a následek, nestrannost je pouhým předpokladem pro výkon funkce soudce, nikoli důsledek rozhodovací činnosti soudců.

Věc nestranně posoudit znamená vzít v úvahu všechny informace o případu.

Nestranné rozhodování soudů je nepostradatelným předpokladem spravedlivého rozhodování. Je v zájmu zachování životaschopnosti společnosti, aby právo na spravedlivé řízení, jehož součástí je právo na nestranného soudce, bylo poskytováno bezpodmínečně všem členům společnosti. V opačném případě půjde o porušení společenské smlouvy. Nedodržení společenské smlouvy společností vyvolává negativní důsledky – sociální nestabilitu a morální úpadek, a ty v konečném důsledku vedou k rozpadu.

Společnost je v trvalém a nezastavitelném vývoji. Množství každodenních změn ve společnosti, ve svém důsledku klade čím dál větší nároky na etiku a morálku členů. Jen společnost s vyžralou a zdravou morálkou je schopna reflexe a zachování životaschopnosti. Obávám se, že stávající systém ustavování soudců v České republice neodráží skutečnost, že společnost není statická. Právě zde je nutno zdůraznit, že při výběru soudců musí být apel na vysoké morální hodnoty a etické postoje bezpodmínečnou podmínkou, protože *„nestrannost a nezájatost soudce je jedním z hlavních předpokladů spravedlivého rozhodování a jednou z hlavních premis důvěry občanů a jiných subjektů práva v právo a demokratický právní stát“*¹

¹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2007 sp. zn. I. ÚS 722/05